

ORTAOKUL 5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ DİJİTAL OKURYAZARLIK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ*

THE EVALUATION OF 5th GRADE TURKISH COURSE BOOKS WITHIN THE CONTEXT OF DIGITAL LITERACY

Sedat MADEN*
Aslı MADEN**
Emrullah BANAZ***

Öz

Araştırmada, ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının (kılavuz, ders ve çalışma kitabı) dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Veri kaynağı olarak 2016 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan 5. sınıf Türkçe ders kitapları (kılavuz, ders ve çalışma kitap seti) çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklemdaki ders kitapları üzerinde belirlenen anahtar sözcüklere göre doküman analizi yapılmıştır. Anahtar sözcüklerin kullanım sıklıkları ve kullanıldıkları yerler belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, nitel veri analiz yöntemleri ile analiz edilmiş ve tablolar hâlinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda, 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında en fazla *bilgisayar* (f=46), daha sonra *teknoloji* (f=19), *internet* (f=13) ve *medya* (f=10) kavramlarının geçtiği belirlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar, Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında ve ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Ders Kitabı, Dijital Okuryazarlık.

Abstract

The aim of the study is to evaluate the secondary school 5th grade Turkish course books (guide book, course book and workbook) in the context of digital literacy. To attain this goal, document analysis method is used in the study. Document analysis includes the analysis of the written materials that give information about case/s targeted to be researched. The data, which consist of the 5th grade Turkish course books (guide book, course book and workbook set) published in 2016 by the Ministry of National Education, form the sampling of the research. The document analysis is conducted according to the key words determined on the course book in the sampling. The frequency use of the words and places they have been used are determined. The findings are analysed through qualitative data analysis techniques and are presented in the tables. As a result of the research, it was determined that the most *computer* (f = 46), then *technology* (f= 19), *internet* (f= 13) and *media* (f= 10) concepts were passed in 5th grade Turkish textbooks. It is thought that the final results will give a light to the studies about the field of Turkish course books and literacy.

Keywords: Turkish Language Teaching, Course Book, Digital Literacy.

1.Giriş

Hızla gelişen teknolojinin ve medya araçlarının etrafımızı kuşattığı 21. yüzyılda, hayatımızdaki pek çok kavram değişmiş ve bu değişim kendisini okuma-yazma alanında da hissettirmiştir. Önceleri sadece kâğıt üzerindeki basılı-yazılı ürünleri okuma veya kâğıt üzerine yazma varken günümüzde teknoloji ile birlikte okuma/yazma eylemi değişmiş ve bu durum yeni okuryazarlık türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Geleneksel anlamda okuma “bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmek veya düşünceyi anlamak, yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek” (TDK, 1998, 1675) anlamına gelmektedir. Aynı zamanda okuma, “ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma sürecidir” (Akyol, 2012, 1). Kırmızı’ya göre (2017, 287) ise okuma “temel amacı anlama olan okurların daha önceden sahip oldukları ön bilgileri ile okudukları metne ait bilgileri bütünleştirdikleri ve yeni anlamların ortaya çıktığı aktif ve etkileşime dayalı bir süreçtir.” İnsanın sembol ve işaretlerden oluşan metni anlamak için okuması; duygu ve düşüncelerini aynı araçla anlatabilmesi için de yazması gerekir. Bu bağlamda yazma “duygu, düşünce, istek ve olayların belli kurallara uygun olarak bir takım sembollerle anlatılması” şeklinde tanımlanabilir (Özbay, 2009, 115). Maden ve Karadağ’a göre (2013, 13) ise yazma,

* Bu çalışma, IX. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu’nda (2-4 Kasım 2017, Malatya) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sedat.maden@giresun.edu.tr

** Okt., Giresun Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, asli.maden@giresun.edu.tr

*** Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, emrullahbanaz@hotmail.com

“aktarılmak istenen anlamların harf adı verilen sembollerle kodlanmasıdır. Kodlama, üzerine uzlaşmış kod ya da sembollerle gerçekleşir.” Bahsi geçen tanımlardan hareketle okuma ve yazmanın, çok boyutlu bir anlama ve anlatma süreci olduğu görülmektedir. Bununla beraber okuryazarlık kavramının tanımı ise hâlâ tam olarak yapılamamış olmakla beraber günümüzde de tanımlamalar devam etmektedir. Kress’e göre (2010, 1’den akt. Tüzel, 2012, 1), okuryazarlığı, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelerden soyutlayarak düşünmek mümkün değildir. Son yarım asırdır yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler hayatımızın birçok yerinde kendine yer edinmiş ve bu durum okuma, yazma, dinleme, izleme, biçimlerimizde ve medyatik unsurları algılamamızda önemli ölçüde değişiklikler meydana getirmiştir. Bunun sonucu olarak da geleneksel kod çözümüyle eylemi olan okuryazarlığın boyutu değişmiş ve kod çözme eyleminin yanında bu kodları anlamlandırma eylemine dönüşmüştür. Bu dönüşüm şüphesiz bilgi edinme ve iletişim alışkanlıklarını da değiştirmiş, yaşanan değişim de dil öğretimi sürecinde amaç, yöntem ve uygulama bakımından yenilikleri beraberinde getirmiştir. Hem ana dili hem de yabancı dil öğretiminde, okuma ve yazmanın yaşadığı dijital dönüşüm öğretilecek bilgi ve becerilerde ve dil becerilerini geliştirmede yararlanılan öğretim materyallerinde karşımıza çıkabilmektedir.

Günümüzde elektronik cihazların her geçen gün daha da geliştiği ve yaşamımıza daha çok nüfuz ettiği görülmektedir. Bu durum hayatın birçok evresini etkilemekte ve şekillendirmektedir. Eğitim ortamlarında ve günlük yaşamda öğrenciler sürekli dijital cihazlarla etkileşim hâindedir. Bilgisayar, akıllı cep telefonu, tablet vb. gibi dijital araçların kullanımının önemli oranda artması, bilgiye erişimi ve ulaşımı kolaylaştırmaktadır. “Özellikle modern toplumlarda verinin oluşturulması, işlenmesi, bilgiye dönüştürülmesi ve tekrar tüketilmesi her geçen gün daha fazla dijital medya üzerinden gerçekleşmektedir” (Keskin, Baştuğ ve Atmaca, 2016, 118). Yaşanan gelişmeler en temel anlama becerisi olan okumayı ve sistemli biçimde anlatımı sağlayan yazmayı değiştirmiş ve dijital okuryazarlık kavramını bu temel becerilere eklemiştir.

Dijital okuryazarlık en genel tanımı ile kişilerin çeşitli amaçlarla dijital araçlardan (bilgisayar, televizyon, cep telefonu vb.) okuyup yazma durumlarıdır. Öyle ki “günümüz insanı özellikle bilgisayar veya akıllı cep telefonları ile haberleşmenin yanı sıra e-ileti gönderebilme, merak ettiklerini öğrenebilme, hastaneden randevu alabilme, sosyal bir eğlence için sanal ortamlarda kendine yer edinebilme, e-kitaplar okuyabilme, gerektiğinde bu cihazlara çeşitli notlar alabilme vb. daha birçok durumlarda yararlanabilmekte, yani istediği zaman bilgi edinebilmekte veya aktarabilmektedir” (Banaz, 2017, 14). Dijital okuryazarlık kavramını ekran okuryazarlığı kavramından bağımsız düşünmek mümkün değildir. Çünkü dijital okuma veya yazma, ekran üzerinden yapılan bir eylemdir. “Ekrandan okuma, okuyucunun kâğıt sayfasının yarısı ya da çeyreği kadar yazının bölünmüş hâlinde, parça parça ekrandan sunulduğu yazıyı bilgisayar ekranından okumasıdır” (Güneş 2009, 357). Maden ve Maden’e göre (2016, 1307) ise, ekran üzerinden okuma veya yazma, insanların artık yaşamlarından çıkaramayacakları bir tür hâline gelmiştir. Yeni kuşakların bu türü doğru ve bilinçli kullanacak şekilde yetiştirilmesi için konu ile ilgili temel ilkeleri tanımlayıcı ve yeterlilik kazandırıcı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programında doğrudan dijital, dijital yetkinlik, teknoloji, medya vb. kavramlarına vurgu yapılmakta ve çeşitli bilgilendirmelerle beraber yönergeler yer almaktadır. Programa göre (MEB, 2017, 5) Türkçe Yeterlilik Çerçevesi kapsamında bireyin kazanması gereken sekiz anahtar yetkinlik bulunmaktadır. Bunlarda birisi de *dijital yetkinlik*’tir. Dijital yetkinlik; “günlük yaşam ve iletişim için bilgi toplumu teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsamaktadır. Söz konusu yetkinlik, bilgi iletişim teknolojisi içinde bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması, ayrıca internet aracılığı ile ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir” (MEB, 2017, 6). Bu durumlarla birlikte, geçmiş programlarda “dijital”, “medya” vb. kavramların üzerinde yeterince durulmamışken 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programında bu kavramlarla ilgili kazanım ve açıklamaların olması, bu kavramların ciddiyetinin ve öneminin fark edildiğini net bir şekilde göstermektedir.

Tablo 1: Medya ve dijital kavramlarıyla ilgili programda yer alan kazanım ve açıklamalar

Sınıf Düzeyi	Kazanım ve açıklamalar
3	T.3.3.22. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar <i>Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (davet, teşekkür mesajları vb.) yer verilir.</i>
3	T.3.3.22. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar <i>Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (davet, teşekkür mesajları vb.) yer verilir.</i>
4	T.4.3.32. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar <i>Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (tebrik, ilan ve duyuru vb.) yer verilir.</i> T.4.3.35. Bilgi kaynaklarını etkili bir biçimde kullanır. <i>Bilgiye erişmek için basılı ve dijital içeriklerdeki içindekiler ve sözlük bölümünden nasıl yararlanacağına ilişkin bilgi verilir.</i>
4	T.4.1.11. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir. <i>Öğrencilere medya metinleri (reklam, kamu spotu, vb.) dinleterek/izleterek bunların hedef kitlesi ve amacı hakkında çıkarımda bulunmaları sağlanır.</i> T.4.3.22. Şekil, sembol ve işaretlerinin anlamlarını kavrar. <i>Haritalar, medya işaretleri ve sembolleri üzerinde durulur.</i> T.4.3.32. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar <i>Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (tebrik, ilan ve duyuru vb.) yer verilir.</i> T.4.3.33. Medya metinlerini değerlendirir. <i>Farklı türdeki medya metinlerinin (reklam amaçlı el ilanları, web siteleri, seyahat broşürleri, el kitapları, bloglar vb.) amacı ve hedef kitlesi hakkında görüş bildirmesi sağlanır.</i>
5	T.5.3.25. Medya metinlerini değerlendirir. <i>İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.</i>
6	T.6.3.25. Medya metinlerini değerlendirir. <i>İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.</i> T.6.4.11. Yazdıklarını paylaşır. <i>Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medyada paylaşmaya teşvik edilir.</i>
7	T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir. <i>a) Medya metinlerindeki örtülü anlamı belirlenmesi sağlanır.</i> <i>b) Medya metinlerinin hedef kitlesi ve amacının sorgulanması sağlanır.</i> T.7.3.31. Medya metinlerini değerlendirir. <i>İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.</i> T.7.3.35. Edebî ederin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır. <i>Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönlerinden karşılaştırılması sağlanır.</i> T.7.4.2. Bilgilendirici metin yazar. <i>Öğrencilerin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde yazacaklarını belirleyerek bir metin taslağı oluşturmaları, düşünceyi geliştirme yollarını kullanmaları, yazılı ve çoklu medya kaynaklarından görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları sağlanır.</i> T.7.4.17. Yazdıklarını paylaşır. <i>Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.</i>
8	T.8.1.11 Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir. <i>Medya metinlerinin amacını ve kaynağını sorgulamaları sağlanır.</i> T.8.3.29. Medya metinlerini analiz eder. <i>Medya metinlerinin amaçlarının (kültür aktarma, olay yorumlama, bilgilendirme, ikna etme) belirlenmesi sağlanır.</i> T.8.3.31. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular. <i>a) Blog ve şahsi internet sayfasındaki bilgilerin güvenilirliği konusunda çalışmalar yapılır.</i> <i>b) Bilimsel çalışmalar ağırlıklı olarak "edu" ve "gov" uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.</i> T.8.3.33. Edebî ederin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır. <i>Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönlerinden karşılaştırılması sağlanır.</i> T.8.4.17. Yazdıklarını paylaşır. <i>Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.</i>

Tablo 1 incelendiğinde, medya kavramının sınıf düzeyine göre sarmal bir şekilde, kademeli olarak öğretilmesi gerektiğine yönelik kazanım ve açıklamaların yer aldığı görülmektedir. Öğretim sürecinde medyaya yönelik kazanımların sadece bir beceri alanında değil de dinleme, okuma ve yazma becerilerinin içinde verilmiş olması, yine bu kavramlara verilen önemi ve yaşadığımız çağın gerekleri üzerine yoğunlaşmış olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak sadece programda dijital/medya kavramlarına yer verilmemiş, öğrenci ders kitaplarında ve öğrenci çalışma kitaplarında da bu kavramlardan bahsedilmiş, aynı zamanda kitaplarda bu kavramlarla ilgili metinlerin ve etkinliklerin yer aldığı görülmüştür.

Türkçe ders kitapları ile ilgili alanyazın tarandığında; ders kitaplarının dil ve anlatım, metin türleri, söz varlığı, programa ve yaklaşıma uygunluk, ölçme ve değerlendirme vb. değişkenler açısından ele alındığı

görülmektedir (Baş, 2003; Bedir ve Demir, 2006; İşcan, Efendioğlu ve Ada, 2007; Karatay, 2007; Göçer, 2008; Şen, 2008; Bayat, 2012; Yurt ve Arslan, 2014; İşcan ve Alkış Küçükaydın, 2017 vd.). Fakat çağımızda var olan bilgi üretme-kullanma ve paylaşma konusundaki değişimler ve teknolojik ilerlemeler dil becerilerinin öğrenilmesi ve kullanılmasına ilişkin süreçleri de etkilemektedir. Bununla birlikte iletişimdeki başarı ve etkililiğin de teknolojik ilerlemelere bağlı olarak değişmesi, ayrıca dijital ortam ve araçların okuryazarlık becerilerini etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Buna karşın ders kitapları ile ilgili yapılan araştırmalarda medya ve dijital okuma ve yazma açısından değerlendirme içeren çalışmanın olmaması çağın gerekleri ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla doğru ve etkili biçimde Türkçeyi okuyan ve yazabilen, kendisini konuşarak ve yazarak ifade edebilen okuryazar nesiller yetiştirmede, Türkçe derslerine medya ile dijital okuma ve yazma kavramlarına yer verilmesi kritik öneme sahiptir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarının bu açıdan incelenmesinin alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu gerekçelerden hareketle araştırmada, ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2.Yöntem

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar olayların ve bağlamın dilini dikkate alır, olayları içerisinde oldukları değer ve bağlamda inceler. Bu yaklaşımla araştırmada gerçekleştirilecek "doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Çünkü dokümanlar nitel araştırmalarda, etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır." (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 43). Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarını dijital okuryazarlık bağlamında incelemeyi amaçlayan araştırmada; 2016 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış ve uygulamaya konulmuş olan "Ortaokul Türkçe 5. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı" dijital okuryazarlık bağlamında incelenmiştir.

2.1.Verii Kaynağı

2016-2017 eğitim-öğretim yılında kullanılan ortaokullar için hazırlanmış Türkçe 5. sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı (2016)'ndaki yönergeler, Ders Kitabı (2016)'ndaki metinler ve Çalışma Kitabı (2016)'ndaki etkinliklerden araştırmanın verileri elde edilmiştir.

2.3.Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler, ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitapları üzerinde yapılan doküman analizi ile toplanmıştır. Veri kaynağı olarak belirlenen ders kitapları üzerinde, Türkçe eğitimi alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda belirlenmiş, dijital okuryazarlık ile ilgili olan "kitle, medya, televizyon, ekran, teknoloji, iletişim, bilgisayar, klavye, sanal, bilişim, reklam, grafik, internet" gibi anahtar sözcükler taranmıştır. Anahtar sözcüklerin kullanım sıkları ve kullanıldıkları yerler belirlenmiştir. Anahtar sözcüklerin yönerge, ders kitabındaki metin ve çalışma kitabındaki etkinliklerdeki kullanım sıklığı frekans değerleri verilerek gösterilmiştir. 5. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabında kazanım ifadelerinin dışında kalan yönergeler ve uygulamalara dair açıklamalar anahtar sözcüklerin kullanımı açısından taranmıştır. Ders kitabındaki metinler ve çalışma kitabındaki etkinlikler de ise anahtar sözcüklerin kullanıldığı yerler cümleler hâlinde belirlenerek tablolastırılmıştır. Anahtar sözcüklerin geçtiği yönerge, metin ve etkinlikler birlikte değerlendirilerek dijital okuryazarlık kavramına ne oranda kitaplarda yer verildiği ortaya konulmuştur.

Araştırmada, verilerin analizinde şu basamaklar izlenmiştir:

- *Seçme-indirgeme aşamasında*, 2016 yılında MEB tarafından yayınlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabı seti veri kaynağı olarak belirlenmiştir.
- *Gruplandırma aşamasında*, araştırma veri kaynağı belirlendikten sonra incelenecek unsurlar anahtar sözcük ve temalara göre tablolastırılmıştır.
- *Genelleştirme-soyutlaştırma aşamasında*, incelenen kitap içeriklerinde söz konusu olan anahtar sözcük-açıklamalar birleştirilmiş ve genellenmiştir. Belirlenen kavramlar ve açıklamalardan hareketle ders kitaplarının dijital okuryazarlık kavramı ile ilgili içeriği ortaya konulmuştur.
- *Kuramla ilişkilendirme aşamasında*, ise incelenen kitap içeriklerinden yola çıkılarak dijital okuryazarlık ve Türkçe derslerindeki yerine ilişkin farkındalık oluşturmak, konuyla ilgili çalışmaların önemi ve gerekliliği tartışılmıştır.

3.Bulgular ve Yorumlar

Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitapları, dijital okuryazarlık bağlamında belirlenmiş anahtar sözcüklerin kullanıldıkları yerler ve kullanım sıklıkları bakımından incelenmiştir. Elde edilen bulgular

öğretmen kılavuzlarındaki yönergeler, ders kitabındaki metinlere ve çalışma kitabındaki etkinliklere göre tablolar hâlinde aşağıda sunulmuştur:

3.1.Vatandaşlık Bilinci Temasına İlişkin Bulgular

Tablo 2: Vatandaşlık Bilinci temasına ilişkin bulgular

1. Tema: Vatandaşlık Bilinci		Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
	Kitle	0	-	-	-
	Medya	1	-	Tüketicinin Bilinç Gücü "İnternet ve sosyal medya bilinçli tüketiciler için sonsuz fırsatlar sunabiliyor artık." (s.24)	-
	Televizyon	2	-	Dük Oldu Hödük "Televizyonda, zengin sahibinden miras kalan bir köpeğin filmi izliyorlardı." "Televizyondaki köpek gibi, biz de Dük'e doğum günü partisi yapalım" (s. 18)	-
	Ekran	0	-	-	-
	Teknoloji	1	-	Tüketicinin Bilinç Gücü "Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler yardımıyla bugün üretici ve satıcılar, tüketicileri ismine, alışkanlıklarına kadar tanıyor ve izliyor." (s. 23)	-
	İletişim	0	-	-	-
	Bilgisayar	0	-	-	-
	Klavye	0	-	-	-
	Sanal	0	-	-	-
	Bilişim	2	-	Tüketicinin Bilinç Gücü "Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler yardımıyla bugün üretici ve satıcılar, tüketicileri ismine, alışkanlıklarına kadar tanıyor ve izliyor." (s.23) "Bilişimin imkânlarını da kullanarak, fiyat ve kalite karşılaştırması yapabilmektedir." (s. 24)	-

Tablo 2'nin devamı;

Reklam	0	-	-	-
Grafik	0	-	-	-
İnternet	2	Araştırmaları için http://www.tukcev.org.tr/images/uploads/tukcev_onc_e_cocuk_1.pdf adresini önerebilirsiniz. (s.62)	Tüketicinin Bilinç Gücü "İnternet ve sosyal medya bilinçli tüketiciler için sonsuz fırsatlar sunabiliyor artık." (s.24)	-

Vatandaşlık Bilinci teması içeriği dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiğinde; anahtar sözcüklerden internet, bilişim ve televizyonun 2 farklı yerde kullanıldığı; teknoloji ve medyanın ise bir kez geçtiği belirlenmiştir. Dijital okuryazarlıkla ilgili diğer anahtar sözcüklerin tema boyunca geçmediği de görülmüştür. Bulgulara göre, dijital okuryazarlıkla ilişkili ifadelerin daha çok ders kitabındaki metinlerde geçtiği ancak bu metinlerle ilgili yönergelerde bu durumun sadece bir kez dikkate alındığı da dikkat çekmektedir. Bir diğer önemli bulgu ise ders kitabındaki metinlerde geçen dijital okuryazarlıkla ilgili anahtar sözcüklerin çalışma kitabındaki ilgili etkinliklerde hiç geçmemesidir.

3.2. Millî Mücadele ve Atatürk Temasına İlişkin Bulgular

Tablo 3: Millî Mücadele ve Atatürk temasına ilişkin bulgular

2. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk		Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
	Grafik	5	"Öğrencilerinizden, etkinlikte verilen olayları hikâyeye göre doğru biçimde sıraladıktan sonra Duran'ın ve ailesinin duygularının nasıl değiştiğini grafik üzerinde göstermelerini isteyiniz. (s.94) Grafikteki diğer işaretlemelerde önceki cümleyi esas alarak değer vermeleri gerektiğine dikkat çekiniz. Öğrencilerinizin bir grafik oluşturup oluşturmadıklarını tek tek değerlendiriniz." (s.94)		"Yarışma Var" Etkinliği Grafik ve resim içeren afiş/duyuru hazırlama (s.52) "Olaylar ve Duygular" Etkinliği Grafik oluşturma (s.69)
	İletişim	1	Öğrencilerinizi bugünkü iletişim araçları ve yöntemlerinin hangi teknolojik buluşlar sonrasında ortaya çıktığını araştırmaya yönlendiriniz.(s.94)	-	-
	Teknoloji	1	Öğrencilerinizi bugünkü iletişim araçları ve yöntemlerinin hangi teknolojik buluşlar sonrasında ortaya çıktığını araştırmaya yönlendiriniz.(s.94)	-	-
	İnternet	2	"Araştırmalarında internetten , dergilerden, gazetelerden, yararlanabileceklerini belirtiniz." (s.73) " İnternetten yapacakları araştırmalarda edu ve gov uzantılı adreslerin güvenilir olduğunu, öncelikli olarak bu adresleri kullanmalarını isteyiniz" (s.73)	-	-

Millî Mücadele ve Atatürk teması içeriği dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiğinde; anahtar sözcüklerden en fazla grafik ifadesinin (f=5) kullanıldığı; internet sözcüğünün 2, iletişim ve teknolojinin ise 1 kez geçtiği tespit edilmiştir. Bulgulara göre; temada dijital okuryazarlıkla ilişkili kavramların daha çok kılavuz kitaptaki yönergelerde geçmesi dikkat çekmektedir. Türkçe dersinde öğretmenlerin bu yönergelere uygun olarak dijital araç ve ortamlardan yararlanarak metni ve etkinlikleri işlemesi gerektiği görülmektedir.

3.3. Millî Kültürümüz Temasına İlişkin Bulgular

Tablo 4: Millî Kültürümüz temasına ilişkin bulgular

3. Tema: Millî Kültürümüz		Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
	Televizyon	1		-	Atasözü Sevgisi "Eskisi gibi televizyona da bakmıyorum artık." (s.53)
İnternet	3		"Şehirlerin tanıtımı için oluşturulan internet sayfalarına ve benzer kaynaklara yönlendiriniz." (s.104) "Öğrencilerinize fıkraları internetten araştırmak için görselleri bir cümle içinde ifade etmelerini ve arama motorlarına yazmalarını söyleyiniz." (s.118) " İnternetten Türk Dil Tarih Kurumu sayfasındaki sözlükten araştırmalarını sağlayınız ve karşılıklarını yazdırınız." (s.119)	-	-

Millî Kültürümüz teması içeriği dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiğinde; anahtar sözcüklerden en fazla internetin 3 kez geçtiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte bir kez de televizyon ifadesinin kullanıldığı görülmüştür. Bulgulara göre, dijital okuryazarlığa yönelik yönergelerin sadece temada bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, dijital araçların ders sürecini destekleyici materyaller arasında görüldüğünü göstermektedir.

3.4.Bilim ve Teknoloji Temasına İlişkin Bulgular

Tablo 5: Bilim ve Teknoloji temasına ilişkin bulgular

4. Tema: Bilim ve Teknoloji	Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
Medya	2	Öğrencilerinizden konuşmalarını/sunumlarını bilgiyi daha net aktarabilmeleri için görseller veya benzeri çoklu medya araçları ile desteklemelerini isteyiniz (s.148) Öğrencilerinize yazılı ya da medya kaynaklarından derledikleri bilgileri düşüncelerini desteklemek için kullanabileceklerini söyleyiniz. (s.151)	-	-
Televizyon	1	-	-	"Ülkeleri Tanıtıyoruz Etkinliği" Televizyonda yayınlanacak bir gezi programı hazırlama (s.118)

Bilim ve Teknoloji temasında *medya* sözcüğü 2, *televizyon* ise 1 kez geçmektedir. Temada yer alan ders kitabındaki metinlerde televizyon ve medya kavramlarının hiç geçmemesi önemli bir bulgudur.

Tablo 5'in devamı:

4. Tema: Bilim ve Teknoloji	Grafik	1	Sunumları için bir slayt gösterisi, fotoğraf, grafik vb. materyalleri kullanabileceklerini hatırlatınız.(s.162)	-	-
	İnternet	3	Öğrencilerinizden Işık Kirliliği konusunu gazete, dergi veya internetten araştırmalarını, araştırma sonuçlarını yazarak sınıfa getirmelerini isteyiniz. Araştırma yaparken karşılaştıkları zorlukları, sorunları da (konu ile ilgili dergi, gazete bulamama veya internet kullanamama veya internete ulaşamama vb.) not etmelerini isteyiniz. (s.149)	-	-
	Teknoloji	12	Bilim ve teknolojinin gelişimi için merak etmenin önemi hakkında öğrencilerinizi konuşturunuz. (s.157) Öğrencilerinizden bir teknolojik araç belirlemelerini isteyiniz. Belirledikleri bu araçla ilgili bir konuşma yapacaklarını belirtiniz. (s.158) Günlük hayatımızda başka ne gibi teknolojik aletleri kullanıyoruz? Hayatımızı kolaylaştıran teknolojik buluşlar nelerdir? (s.159) Öğrencilerinize "Günlük Hayatımızda Teknolojinin Yeri " konulu bilgilendirici bir yazı yazacaklarını söyleyiniz.(s.160) "Öğrencilerinizden hazırlık bölümünde bir teknolojik araç belirlemelerini, bu araçla ilgili bilgi ve görsel toplamalarını istemiştiniz. Öğrencilerinize teknolojik bir aracın özelliklerini tanıttığınız bir konuşma yapacaklarını söyleyiniz. Konuşmalarında tanıtacağım araç ve teknolojisi ve aracın özellikleri gibi iki bölümlük bir taslak hazırlayabileceklerini veya kendilerine göre farklı bir taslak oluşturabileceklerini söyleyiniz. (s.162)	Bilim ve Teknoloji (Tema Adı) Bu Robotların Esin Kaynağı Hayvanlar "İnsanlar yıllardır yeni teknolojiler tasarlarlarken hayvanlardan esinleniyor." (s.61)	"Metin Ne Der" Etkinliği Metinle ilgili sorular (s.115) "Ben Olsaydım" Etkinliği Metnin ana fikrini bulma (s.131) "Teknoloji Hayatımda" Etkinliği Teknoloji konulu bilgilendirici metin yazma (s.132)

Bilim ve Teknoloji teması içeriği dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiğinde; anahtar sözcüklerden en fazla *teknolojinin* ($f=12$) geçtiği tespit edilmiştir. Bunu *internet* ($f=3$), *medya* ($f=2$), *grafik* ve *televizyon* ($f=1$) takip etmektedir. Bilim ve teknoloji temasında teknoloji kavramının çokça yer alması ve öğretmenlere sunulmuş yönergelerde bu yönde açıklamaların olması ders sürecinde teknolojinin etkin kullanımı hedefi ile açıklanabilir. Teknoloji kavramının çokça geçmesinin tema içeriğine uygun olmasına karşın dijital okuryazarlıkla ilgili diğer kavramların az kullanımı ve metinlerde sadece bir kez ilgili ifadenin geçmesi de dikkat çeken diğer bulgulardır.

3.5. Biz ve Değerlerimiz Temasına İlişkin Bulgular

5. sınıf Türkçe ders kitabı "*Biz ve Değerler*" temasında yer alan yönerge, metinler ve etkinlikler dijital okuryazarlık bağlamında anahtar sözcükler açısından incelenmiştir. Ancak bu temaya bağlı kılavuz kitaptaki yönergelerde dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir ifade ve uygulamaya rastlanmamıştır. Buna bağlı olarak da ders kitabındaki metinlerde ve çalışma kitabındaki etkinliklerde de dijital okuryazarlık için taranan kavramların geçmediği belirlenmiştir.

3.6. Sanat ve Toplum Temasına İlişkin Bulgular

Tablo 7: Sanat ve Toplum temasına ilişkin bulgular

		Sıklık			
6. Tema: Sanat ve Toplum	Medya/İnternet	4	Pantomim Öğretmen Kılavuzunda pantomim gösterisini Yönergeler internet adresinden açarak öğrencilerinize iletilen metinleri yazan öğretmenler hakkında yazılan haberler ile ilgili 27 saatlik ve 40 saatlik çalışmalarında veya sınıf panosunda paylaşımları veya konusunda onları yönlendiriniz." (s.221)	Sanatın En Kurşanlı Hali: Yumurta Oyma Sanatı Ukraynalı bir sanatçının yaptığı çalışmaları gördüm internette . (s.79)	Çalışma Kitabı Etkinlikler
	Televizyon	1	-	Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Sinema dünyasında bu hız saniyede 24, televizyon dünyasında 25 kare. (s.93)	-
	Bilgisayar	4	-	Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Burada özel bir laboratuvarında yıkıyor, kopyası çıkarılıyor ve bilgisayar ortamına aktarılıyor. (s.93) Bu bahçenin üç boyutlu modelini yapmayı sağlayan bilgisayar yazılımları bulunuyor. (s.93) Çünkü animatörler gerçek dünyanın bir benzerini de bilgisayarda yaratmaya çalışıyorlar. (s.93) Kurgu uzmanının hazırladığı filmle animatörün hazırladığı tuvalet kâğıdı rulosu ve bahçe görüntülerini özel bir bilgisayar yazılımıyla kare kare birleştiriyorlar. (s.94)	-

Sanat ve Toplum temasında kılavuz kitaptaki yönergelerde *internet* 4, ders kitabındaki metinlerde ise *bilgisayar* 4 kez geçmektedir. Ayrıca metinlerde *televizyon* ve *medya*nın da 1'er kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Bir diğer önemli bulgu ise Sanat ve Toplum temasındaki metinlerde geçen dijital okuryazarlıkla ilgili sanal dışındaki anahtar sözcüklerin çalışma kitabındaki ilgili etkinliklerde hiç geçmemesidir.

Tablo 7'nin devamı:

	Klavye	1	-	Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Bu yazılımları kullanabilen uzmanlar, becerikli parmaklarını klavye üzerinde oynatarak bahçeyi "canlandırıyorlar", yani sanal bir varlık hâline getiriyorlar. (s.93)	
	Sanal	2	-	Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Bu yazılımları kullanabilen uzmanlar, becerikli parmaklarını klavye üzerinde oynatarak bahçeyi "canlandırıyorlar", yani sanal bir varlık hâline getiriyorlar. (s.93)	"Sinema Terimleri Öğreniyorum" Etkinliği "Sanal Varlık" Anlamı Bilinmeyen Kelimeler (s.176)

Sanat ve Toplum teması içeriği dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiğinde; anahtar sözcüklerden en fazla bilgisayar ve internetin ($f=4$) geçtiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, sanal ($f=2$), klavye, iletişim, televizyon ve medya ifadeleri ise 1 kez kitaplarda geçmektedir. Dijital okuryazarlık ile ilgili ifadelerin daha çok sanat ve toplum teması için ders kitaplarına seçilen metinlerde geçmesi seçilen metinlerin çağın toplumsal koşullarına uygun olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan toplum iletişim kanallarının dijital ortamlara kaymasına koşut biçimde tema öğrencilerin bilgi edinme ve paylaşma amacıyla medyadan ve internetten yararlanması olumlu özellikler arasında gösterilebilir.

3.7.Sağlık, Spor ve Oyun Temasına İlişkin Bulgular

Tablo 8: Sağlık, Spor ve Oyun temasına ilişkin bulgular

7. Tema: Sağlık, Spor ve Oyun		Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
	Medya	2	"Öğrencilere yazılı kaynaklardan ve çoklu medya kaynaklarından araştırma yapabileceklerini belirtiniz." (s.230) "Öğrencilerinizden bilgisayar oyunlarının faydaları ve zararları konusunda yazılı kaynaklardan ve medya araçlarından bir araştırma yapmalarını istemiştiniz."(s.234)		-
Bilişim	1	"Gelecekte bilgisayar ve bilişim teknolojileri alanlarında çalışmak isteyen öğrencilerinizi konuşturunuz."(s.233)			
Tv	1	-	Babaannemin Soğanları Korku filmlerine benzer salgın haberleri izliyoruz televizyonlarda . (s.100)	-	
Teknoloji	5	" Teknolojik araçların ve donanımların taşınabilir olması için teknoloji üretenlerin yoğun bir çaba içinde olduğunu belirtiniz." (s.233) "Öğrencilerinize bilgisayar oyunlarını hangi teknolojik araçlarla oynadıklarını sorunuz."(s.233) Bilgisayar oyunu kavramını açıklamalarını ve teknoloji kullanımı hakkındaki bilgilerle metne giriş yapmaları konusunda öğrencilerinize rehberlik ediniz. (s.234)	Babaannemin Soğanları İster teknolojik isterse mikrobik olsun hiç fark etmez, hepsi baş belası. (s.100)		

Sağlık, Spor ve Oyun temasına yönelik kılavuz kitaptaki yönergelerde *teknoloji* 5, *medya* 2 ve *bilişim* sözcüğü 1 kez geçmiştir. Bu bulgu, öğretmenin ders sürecinde medya kaynaklarından yararlanmasının beklendiğini göstermektedir.

Tablo 8'in devamı;

	Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
--	--------	------------------------------	----------------------	----------------------------

7. Tema: Sağlık, Spor ve Oyun	Ekran	6	-	Oyun Tasarımı Belki de geleceğin bilgisayar oyunları ekrana hiç ihtiyaç duymayacak. (s.96) Belki de bu oyunları el sallayarak oynayabileceksiniz ya da bu havada duran " ekran "ın içine yürüyeceksiniz. (s.96) Sanatçılar öykünün senaryosunu tasvir ederek çizer (storyboard), böylece oyunun her anında oyun oynayan kişinin ekranda ne göreceği çıkmış olur. (s.97) Belki de siz havada dönebilen oyun oynama ekranlarını yapan mühendis ya da bilgisayar oyunu insana zarar vermeden beynine yerleştiren bilim insanı olacaksınız. (s.97) Babaannemin Soğanları Bütün bilgisayarların ekranında aynı görüntü vardı. (s.102) Ekran duvarlara bakıp kara kara düşünmeye başladım. (s.102)	-
	İnternet	1	Öğrencilerinize http://www.milliyet.com.tr/bu-patates-fotografi-bir-milyon/dunya/de-tay/2182777/default.htm internet adresinde yer alan fotoğrafı göstererek fotoğrafla ilgili haberi okutunuz.(s.247)	-	

Sağlık, Spor ve Oyun temasında ekran ifadesinin 6, internetin ise 1 kez geçtiği tespit edilmiştir. Ekran ifadesinin ders kitabındaki metinlerde yer alması, toplumsal koşullara ve gerçek yaşama uygunluğunun dikkate alındığı göstermektedir.

Bulgulara göre, ekran kavramı ders kitabındaki etkinliklerde geçmekte, ancak yönerge ve etkinliklerde kullanılmamaktadır. Aynı şekilde internet kavramı da kılavuz kitaptaki yönergelerin dışında metin ve etkinliklerde geçmemektedir. Diğer taraftan temaya ait kılavuz kitaplardaki yönergelerde ve metinlerde anahtar sözcüklerin yer yer kullanıldığı görülmekte, buna karşın etkinliklerde kavramların bilgisayar dışında hiç geçmemesi dikkat çekmektedir.

Tablo 8'in devamı;

	Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
Bilgisayar	42	"Öğrencilerinize yazma bölümünde kullanmak üzere bilgisayar oyunlarının faydaları ve zararları konusunda bir araştırma yaptırınız."(s.230) " Bilgisayar oyunlarının ne gibi faydaları olabileceğini bulmalarını isteyiniz." (s.230)	Oyun Tasarımı Bilgisayar oyunları takımlar hâlinde çalışan insanlar tarafından yaratılır. (s.96) İnsanlar bilgisayar oyunlarını buldukları her yerde oynamak istediği için bilgisayar	"Hangi Anlamda" Etkinliği Kelime Anlamı (s.183)

	<p>"Bilgisayar oyunlarına bağımlılığın ortaya çıkardığı fiziksel ve sosyal sorunları araştırmalarını söyleyiniz."(s.230)</p> <p>"Bilgisayar oyunları cevabı veren öğrencilere bu oyunların neler olduğunu sorarak söyledikleri oyunların nasıl tasarlanmış ve üretilmiş olabileceğini düşünmelerini ve açıklamalarını isteyiniz."(s.232)</p> <p>"Öğrencilerinize bilgisayar oyunlarını hangi teknolojik araçlarla oynadıklarını sorunuz."(s.233)</p> <p>"Öğrencilerinize bu durumun bilgisayar oyunlarını nasıl etkilediğini söyletiniz."(s.233)</p> <p>"Metinden bilgisayar oyunlarının nasıl tasarlandığına ilişkin bilgiler edindiklerini, bu yönüyle bu metnin türü için ne söylenebileceğini öğrencilerinize sorunuz."(s.233)</p> <p>Bilgisayar oyunlarını hem sağlıklarını hem de ödevlerini yapmalarına engel olamayacak biçimde dengeli olarak oynamaları gerektiği sonucuna ulaşımlarında rehberlik ediniz.(s.233)</p> <p>"Öğrencilerinizden bilgisayar oyunlarının faydaları ve zararları konusunda yazılı kaynaklardan ve medya araçlarından bir araştırma yapmalarını istemiştiniz."(s.234)</p> <p>"Gelecekte bilgisayar ve bilişim teknolojileri alanlarında çalışmak isteyen öğrencilerinizi konuşturunuz."(s.233)</p> <p>"Öğrencilerinize bilgisayar oyunları hakkında bilgilendirici bir yazı yazacaklarını söyleyiniz."(s.234)</p> <p>Bilgisayar oyunlarının faydalı yönleri ve zararlı yönleriyle ilgili cümleleri kendi içinde en önemliden başlayarak sıralamalarını isteyiniz.(s.234)</p> <p>Metinlerin ilk bölümünde bilgisayar oyunlarının faydalarını, ikinci bölümünde zararlarını ortaya koyacaklarını belirtiniz.</p> <p>Bilgisayar oyunu kavramını açıklamalarını ve teknoloji kullanımı hakkındaki bilgilerle metne giriş yapmaları konusunda öğrencilerinize rehberlik ediniz.(s.234)</p> <p>Metnin sonuç bölümünde bilgisayar oyunlarının faydalarını ve zararlarını karşılaştırmalarını isteyiniz</p> <p>Öğrencilerin metin içinde söylenen bilgisayar virüsleri ve hastalık yapan virüsler ile ilgili çözüm yollarını aşama aşama bulmalarında yardım ediniz. (s.234)</p>	<p>oyunu yapanlar oyun oynanacak donanımları küçültmeye devam ediyor. (s.96)</p> <p>Sizce bilgisayar daha ne kadar küçülecek? (s.96)</p> <p>Mesela, bilgisayar oyunları lensin içinde görüntülenebilecek mi dersiniz? (s.96)</p> <p>Belki de geleceğin bilgisayar oyunları ekrana hiç ihtiyaç duymayacak. (s.96)</p> <p>Veyahut da bilim insanları bilgisayar oyununu beyninize yerleştirmenin bir yolunu bulacak. (s.96)</p> <p>Bilgisayar oyunlarını yaratan ekiplerin hikâyeler yazabilen, resim çizebilen, bilgisayar programlayabilen insanlara ve daha fazlasına ihtiyacı var. (s.97)</p> <p>Bilgisayar oyununu insana zarar vermeden beynine yerleştiren bilim insanı olacaksınız! (s.97)</p> <p>Babaannemin Soğanları</p> <p>Önce bilgisayarına dadandılar, sonra da kardeşimle bana. (s.100)</p> <p>Büyüdükçe anladım, bilgisayar virüsleri başka bir şeymiş. (s.100)</p> <p>Gerçi bilgisayarımda virüslere karşı koruma programı var, ama nedense pek işe yaramıyor. (s.100)</p> <p>Geçen hafta koskoca bilgisayar çöküp çöküp durdu. (s.100)</p> <p>İyi bir virüs programı yüklenene kadar bilgisayarımı kullanmam yasakmış. (s.100)</p> <p>Ödevlerim, oyunlarım, müziklerim, çizgi filmlerimin hepsi bilgisayarımda. (s.100)</p> <p>Size babamın bilgisayar mühendisi olduğunu söylemiş miydim? (s.100)</p> <p>Çalışırken en zor sorunları çözer, ama bir türlü bilgisayarına iyi bir program yükleyemez. (s.100)</p> <p>Yüzlerce belki de binlerce bilgisayardan oluşan labirentin üstünde ne kadar uçtuğumu hatırlamıyorum. (s.101)</p> <p>Ama domino taşları gibi dizilmiş bilgisayarların üstünde epeyce uçtum. (s.102)</p> <p>Bütün bilgisayarların ekranında aynı görüntü vardı. (s.102)</p> <p>Bilgisayarların içinden çıkıyorlardı! (s.102)</p> <p>Benim babam bilgisayar mühendisi! (s.102)</p> <p>Bilgisayarına yepyeni virüs koruma programı yüklemiş. (s.102)</p>	<p>"Gelecekte Bilgisayar Oyunları" Etkinliği Tahmin ifadelerini bulma (s.183)</p> <p>"Adım Adım Oyun" Etkinliği Sıralama (s.184)</p> <p>"Gerçek Sanal Karşı Karşıya" Etkinliği Karşılaştırma (s.184)</p>
--	--	---	---

Sağlık, Spor ve Oyun teması içeriği dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiğinde; anahtar sözcüklerden en fazla bilgisayarın (f=42) kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunu ekran (f=6), teknoloji (f=5), medya (f=2), internet, televizyon ve bilişim (f=1) ifadeleri takip etmektedir. Temaya yönelik yönelik yönerge ve metinlerde dijital ortam ve araçların kullanımına dair ifadelerin yoğun biçimde geçmesi dikkat çekmektedir. Her yaştan toplum kesimine hitap eden sağlık, genç ve çocuklara hitap eden spor ve oyun konularının işlendiği temada bilgisayarın sıklıkla ifade edilmesi ve derslerde öğrencilere kullandırılması olumlu bir özellik olarak görülebilir.

3.8.Dünya ve Çevre Temasına İlişkin Bulgular

Tablo 9: Dünya ve Çevre temasına ilişkin bulgular

S. Te	Sıklık	Öğretmen Kılavuzu Yönergeler	Ders Kitabı Metinler	Çalışma Kitabı Etkinlikler
-------	--------	------------------------------	----------------------	----------------------------

Medya	4	"Araştırma yaparken güvenilir medya araçlarına başvurmaları gerektiğini gov.tr ve com.tr uzantılı adreslerden elde edecekleri bilgilerin daha güvenilir ve geçerli olacağı konusunda öğrencilerinizi bilgilendiriniz." (s.272) "Tanıtımlarında görsel öğelere yer verebileceklerini ve çoklu medya araçlarından yararlanabileceklerini hatırlatınız." (s.281) "Öğrencilerinize sunularını hazırlarken çoklu medya kaynaklarından yararlanabileceklerini ve sunumlarından grafik ve görsellere yer verebileceklerini belirtiniz." (s.283)	-	"Kriz Yönetiyorum" Etkinliği Görsel Sunum- Grafikten yararlanma (s.226)
Televizyon	2	Öğrencilerinize sargı bezi, şırınga, soda şişesi, ağaç yaprakları, eski televizyon , plastik kaplar, sebze ve meyve kabuğu, naylon poşet vb. çöpleri örnek olarak söyleyip çöp çeşitliliğini fark etmelerini sağlayınız. (s.265)	Balık Adamlar Ayrıca televizyonlarda bütün insanlara bu filmleri gösterirler. (s.107)	-
Ekran	1	-	Balık Adamlar Minik ekranda kendisini gördü. (s.107)	-
İletişim	2	-	Parpat Dağının Esrarı Yaprak kasırgası dinince, hemen bitkilerle iletişime girdiler. (s.111) Birinin sözü biterken, Bilgin Kalan'larla hemen bir başkası iletişime başlıyordu. (s.113)	-
Reklam	1	-	Çöpler ve Geri Dönüşüm Çoğu zaman reklamcılar ve tüccarlar, tüketiciye yosunu ipek kurdele gibi göstermeyi başarırlar. (s.109)	-
Grafik	2	Öğrencilerinize sunularını hazırlarken çoklu medya kaynaklarından yararlanabileceklerini ve sunumlarından grafik ve görsellere yer verebileceklerini belirtiniz. (s.283)	-	"Kriz Yönetiyorum" Etkinliği Görsel Sunum- Grafikten yararlanma(226)

Dünya ve Çevre teması içeriği dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiğinde; anahtar sözcüklerden en fazla medyanın ($f=4$) geçtiği, bunu grafik ($f=2$), iletişim ($f=2$), televizyonun ($f=2$) takip ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca ekran, teknoloji ve reklam ifadelerinin ise 1 kez tema içeriğinde geçtiği belirlenmiştir.

4.Sonuç ve Tartışma

Kişiler yaşamlarının hemen her köşesinde isteyerek/istemeyerek dijital cihazlara maruz kalmaktadır. Bu durum dijital cihazların aktardığı iletileri tanımayı, dijital ortamların nasıl kullanılacağını bilmeyi, dijital ürünler üretebilmeyi gerekli kılmaktadır. Kişinin her alanda ve türde gelişmesine etki eden becerilerden olan okuma ve yazma becerisinin daha etkili olabilmesi ancak modern eğitim yaklaşımlarıyla mümkündür. Modern eğitim yaklaşımlarının birçoğunu da teknolojiye bağımsız düşünmek imkânsızdır.

Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesinin amaçlandığı araştırmanın sonucunda; öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında dijital okuryazarlıkla ilgili çeşitli yönergeler, sözcüklere ve etkinliklere rastlanmıştır:

Vatandaşlık Bilinci temasında dijital okuryazarlıkla ilişkili *medya*, *televizyon*, *teknoloji*, *bilişim*, *internet* ifadelerinin ders kitabında yer aldığı görülürken öğretmen kılavuz kitabının yönergelerinde sadece *internetin* geçtiği tespit edilmiştir.

Milli Mücadele ve Atatürk temasında dijital okuryazarlıkla ilişkili ifadelerin daha çok kılavuz kitapta yer aldığı tespit edilmiştir. Temada en fazla *grafik* ifadesinin geçtiği, ardından *internet* ($f=2$), *teknoloji* ($f=1$) ve *iletişim* ($f=1$) sözcüklerini içeren yönergelerin yer aldığı görülmüştür. Bu kavramların temanın işlenişine yön veren yönergede yer alması, öğretim sürecinde dijital ortamlardan yararlanılacağını ve teknolojinin araç olarak kullanılacağını göstermektedir.

Millî Kültürümüz temasında dijital okuryazarlıkla ifadelerden en fazla *internetin* ($f=3$) geçtiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra *televizyon* ifadesinin haricinde diğer sözcüklerin ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve kılavuz kitapta geçmediği de ulaşılan diğer bulgular arasındadır.

Bilim ve Teknoloji temasında dijital okuryazarlıkla ilgili olarak sözcüklerden en fazla *teknolojinin* ($f=12$) geçtiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yönergelerde ve etkinliklerde *internet* ($f=3$), *medya* ($f=2$), *grafik* ve *televizyon* ($f=1$) kavramların yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Teknoloji kavramının çokça geçmesinin tema içeriğine uygun olmasına karşın dijital okuryazarlıkla ilgili diğer kavramların az kullanımı ve metinlerde sadece bir kez bazı ifadelerin geçmesi de dikkat çekmektedir. Bunun yanında, *Biz ve Değerlerimiz* temasında dijital okuryazarlıkla ilgili dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir ifadenin geçmemesi önemli bulgulardandır.

Sanat ve Toplum temasında dijital okuryazarlıkla ilgili ifadelerden en fazla *bilgisayar* ve *internetin* ($f=4$) geçtiği tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık ile ilgili ifadelerin daha çok sanat ve toplum teması için ders kitaplarına seçilen metinlerde geçmesi seçilen metinlerin çağın toplumsal koşullarına uygun özellikler taşıdığına yorumlanabilir.

Sağlık, Spor ve Oyun temasında dijital okuryazarlıkla ilgili ifadelerden en fazla *bilgisayarın* ($f=42$) kullandığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra *ekran* ($f=6$), *teknoloji* ($f=5$), *medya* ($f=2$), *internet*, *televizyon* ve *bilişim* ($f=1$) kavramlarının da metinlerde geçmesi diğer bulgular arasındadır.

Dünya ve Çevre temasında dijital okuryazarlıkla ilgili olarak en fazla *medyanın* ($f=4$) geçtiği, bunu *grafik* ($f=2$), *iletişim* ($f=2$), *televizyonun* ($f=2$) takip ettiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra *ekran*, *teknoloji*, *reklam* ifadelerinin de metin ve etkinliklerde 1'er kez geçtiği ulaşılan diğer bulgular arasındadır.

Türkçe ders kitabındaki sekiz temanın yönerge, metin ve etkinliklerinde geçen dijital okuryazarlıkla ilgili anahtar sözcükler değerlendirildiğinde; en fazla *bilgisayar* ($f=46$), daha sonra *teknoloji* ($f=19$), *internet* ($f=13$) ve *medya* ($f=10$) kavramlarına yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte *Bilim ve Teknoloji* teması içerisinde belirlenen kavramların sadece 17 kez geçtiği, buna karşın *Sağlık, Spor ve Oyun* temasında ise 57 kez geçtiği önemli tespitlerdendir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında *Bilim ve Teknoloji* temasının yer alması da öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi bakımından yerindedir. Ancak doğrudan dijital ortamlarla ilgili olan temada bahsi geçen kavramların az yer alması, dil becerileri öğretilirken bilim ve teknolojiye yararlanma ve aralarında bağ kurma bakımından bir eksikliğin olduğunu göstermektedir. Bunlara ek olarak dijital okuryazarlık ile ilgili anahtar sözcüklerden kitlenin (kitle kültürü, kitle iletişimi vb.) hiç geçmemesi diğer bir önemli sonuçtur. Aynı zamanda, *Biz ve Değerlerimiz* temasında dijital okuryazarlık ile ilişkili herhangi bir ifade ve kullanımın bulunmaması da dikkat çeken tespitlerdendir. Ders kitaplarının ve diğer materyallerin dijitalleştiği bir dönemde Türkçe ders kitaplarında bilgisayar, internet ve diğer medya ortamlarının tanıtılması ve kullanılması öğrenciyi gerçek yaşama hazırlama bakımından doğrudur. Keskin ve arkadaşlarının (2016), e-kitap gibi dijital kaynakların kullanımının ders materyallerinde de giderek artacağı ve buna uygun olarak dijital okumaya yönelik sürdürülebilir uygulamaların gerçekleştirilmesi tespiti ile bulgular örtüşmektedir. Çünkü ders kitaplarında dijital ortamları öğrenciye tanıttıkları metinler, kullanma konusunda da denemeler yapabilecek etkinlikler yer almaktadır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlarla medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmaların sonuçları arasında benzerlikler söz konusudur. Söz gelimi, Ülker'in (2012) medya okuryazarlığı dersi öğretmen kılavuz kitabının öğretim programı ile tutarlılığını değerlendirdiği çalışmasında; program kazanımları ve bunların öğretmen kılavuz kitaplarında yer almasına dair tutarlılığın 'giriş', 'alıştırma', 'geri bildirim' etkinliklerinde orta düzeyde; 'sunu' ve 'değerlendirme' etkinliklerinde ise kısmen düzeyinde olduğu belirlenmiştir. 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında dijital okuma ve yazma ile ilişkili olan kavramların yönerge ve metinlerde toplanması, etkinliklerde ise sınırlı bir kullanımın olması Türkçe dersi öğretim programının çoklu medya kaynaklarının kullanımına yönelik amacını kısmen desteklemektedir. Zira ders süreçlerinde dil becerilerine yönelik medya kaynaklarının etkili kullanımı için metinler ve ilişkili etkinliklerin bu tür teknolojik ortamlarla şekillendirilmesi gerekmektedir. Ancak ulaşılan bulgular etkinliklerin dijital ortamların kullanımı bakımından sınırlı içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Bunlara ek olarak, Altun'un (2014) medya okuryazarlığı için bibliyografya denemesi, Kincal ve Korkmaz'ın (2015) Türkiye'de medya okuryazarlığı üzerine yapılan çalışmalara dair değerlendirmesi ve Maden ve arkadaşlarının (2017) medya okuryazarlığı ile ilgili lisansüstü tezlerle yönelik içerik analizi çalışmalarında Türkçe ders kitaplarının medya ve dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirildiği bir araştırma bulgusuna rastlanılmaması ulaşılan sonuçların değerini artırmaktadır.

Sonuç olarak, 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital ortamlarda okuma ve yazma becerileri ile ilgili yönergelere, metin içeriğine ve çeşitli etkinliklere sahip olduğu, dolayısıyla ders kitabında dijital

okuryazarlık ya da medya üzerinde okuma ve yazma becerilerinin önemsendiği söylenebilir. Ancak, metinlerin ve etkinliklerin hazırlanmasında teknolojinin ve dijital okuryazarlık olgusunun daha fazla önemsenmesine ihtiyaç olduğu da göz ardı edilmemelidir. Buna bağlı olarak, Türkçe derslerinde kullanılan diğer materyallerin dijital okuma ve yazma açısından değerlendirilmesi, bu araçların kullanımına yönelik öğretmenlerin algı ve yeterliklerinin tespit edilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2012). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi (Yeni Programa Uygun)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Alkış Küçükaydın, M. ve İşcan, A. (2017). İlköğretim 3.Sınıf Türkçe Ders Kitapları Ve Öğretmen Kılavuz Kitabının Yapılandırma Öğrenme Yaklaşımına Uygunluk Düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, S.5 (1), s.1-13.
- Altun, A. (2014). Medya Okuryazarlığı Eğitimine Yönelik Türkçe Yayınlar: Bir Bibliyografya Denemesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, s.5-15.
- Banaz, E. (2017). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Baş, B. (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi TÜBAR*, S. XIII, s.257-265.
- Bayat, N. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Şiirbilim Açısından Görünümü Üstüne Bir İnceleme. *Turkish Studies*, S.7(1), s.325-344.
- Bedir, G. ve Demir S.(2006). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İçerik, Dil ve Anlatım, Değerlendirme Ölçütleri Bakımından İncelenmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı*. (C.2, 214-223). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.11, s.197-210.
- Güneş, F. (2009). Hızlı Okuma ve Anlamı Yapılandırma. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İşcan, A., Efendioğlu, S. ve Ada, Ş.. (2007). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebi Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* S.1, s.59-76.
- Karadağ, Ö.,ve Maden, S. (2013). Yazma eğitimi: Kuram, uygulama ve ölçme değerlendirme. A. Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı*(s. 265-301). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karatay, H. (2007b). Türkçe Ders Kitaplarında Kelime Çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, S.173, s.50-66.
- Keskin, H. K., Baştuğ, M. ve Atmaca, T. (2016). Öğrencileri Akademik Dijital Okumaya Yönlendiren Unsurlar, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, S.41(188), s.117-129.
- Kıncal, R. Y. ve Korkmaz, Z. S. (2015). Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, S.5(10), s.75-90.
- Kırmızı, F. (2017). Ekrandan Okumaya Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, *International Journal of Languages Education and Teaching*, S.5(1), s.287-301.
- Maden, S. & Maden, A. & Banaz, E. (2017). A content-analysis regarding postgraduate theses prepared on media literacy. *International Journal of Languages Education and Teaching*, S.5(1), s.588-605.
- Maden, S. ve Maden, A. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinin Ekran Okumaya Yönelik Tutumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S.5(3), s.1305-1309.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Ortaokul Ders Kitabı Türkçe 5. Sınıf* (Ed. Ö. Karadağ ve N. Yazıcı). Ankara: Devlet Kitapları No: 6228.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Ortaokul Öğrenci Çalışma Kitabı Türkçe 5. Sınıf* (Ed. Ö. Karadağ ve N. Yazıcı). Ankara: Devlet Kitapları No: 6229.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Ortaokul Öğretmen Kılavuz Kitabı Türkçe 5. Sınıf* (Ed. Ö. Karadağ ve N. Yazıcı). Ankara: Devlet Kitapları No: 6230.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Özbay, M. (2009). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*. Ankara: Öncü basımevi.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 1(5), s.763-779.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük* (9.Baskı). Ankara: TDK Yayınları
- Tüzel, S. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde medya okuryazarlığı eğitimi: Bir eylem araştırması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Ülker, M. (2012). *Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretim Programı ile Tutarlılığının Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yaman, H. ve Dağtaş, A. (2013) Ekrandan Okumanın Okumaya Yönelik Tutuma Etkisi, *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, S.9(4), s.314-333.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurt, G. ve Arslan, M. (2014). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Şekil-İçerik-Metin Yönünden İncelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları Örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.31, s.317-327.